

Tomasz Marcin DUDZIŃSKI

Gruss aus Gleiwitz

Część VII: Okres Republiki Weimarskiej

Wydanie darmowe.

*Handel niniejszą publikacją jest zabroniony.
Niniejsza publikacja może być kopiowana przez
Użytkownika oraz nieodpłatnie rozprowadzana.
Zabronione są jakiegolwiek zmiany w treści
publikacji bez pisemnej zgody autora.*

*Egzemplarz nr 003
Użytkownikiem egzemplarza jest:
Śląska Biblioteka Cyfrowa*

Tomasz Marcin
DUDZIŃSKI

Gruss aus Gleiwitz

*Część VII:
Okres Republiki Weimarskiej*

Tomasz Marcin Dudziński
„Gruss aus Gleiwitz. Część VII: Okres Republiki Weimarskiej”

Copyright© by Tomasz Marcin Dudziński
All rights reserved

Fotografie: archiwalne oraz Tomasz Marcin Dudziński
Projekt okładki: Tomasz Marcin Dudziński

Wydanie III

Gliwice, luty 2012

Zakończyła się wojna, jakiej jeszcze świat nie widział. Lud śląski zamiast zabrać się za odbudowę wyczerpanego wojną kraju stanął po dwóch stronach barykady opowiadając się za jedną z nacji. Niemcy ogarnął chaos, kanclerze zmieniali się jak w kalejdoskopie. Do władzy pchali się komuniści.

Jednak to właśnie Niemcy poczynili najwięcej starań o Śląsk, a to, co powiedział o naszej ziemi tak uwielbiany przez nas Marszałek nie nadaje się do druku.

Jak Gliwiczanie odczuli skutki wielkiego kryzysu? Czego szukali na Śląsku Francuzi? I dlaczego powstańcy nie odważyli się zdobyć miasta?

Kolejna część opowieści o Gliwicach to historia walki, biedy, a także odbudowy na niespotykaną dotychczas skalę...

Zapraszam na wycieczkę w przeszłość. Cel wyprawy to lata:

1919 – 1932

*„Miasto, które nie zna swojej przeszłości,
nie ma przyszłości.”*

1919

- 13 lutego – Kanclerzem Niemiec zostaje Phillip Scheidemann.
- 19 lutego – Georges Clemenceau mianuje gen. Julesa Victora Gratier szefem naczelnego dowództwa wojsk sprzymierzonych na Górnym Śląsku.
- Luty – Ponownie wybuchają strajki górników. Z powodu braku węgla staje produkcja w hucie „Hermina”, także w zakładach Huldchinskigo i gliwickiej hucie.
- 24 marzec - W wyniku pożaru kinoteatru „Kapitol” podczas przedstawienia dla dzieci tragiczną śmiercią ginie 76 najmłodszych obywateli miasta.

Galopująca inflacja sprawiła, że w roku 1920 Gliwiczanie mieli w portfelach setki, rok później tysiące, w kolejnym roku miliony, a wreszcie miliardy marek.
Na zdj.: banknot o nominale 100 marek z 1920 roku, fot.: autor.

- 25 kwietnia – Strajk znów ogarnął gliwicką kopalnię. Szybko rozprzestrzenił się na niemal wszystkie większe zakłady w mieście. Do tłumienia rozruchów został skierowany oddział freikorpsu pod dowództwem *Andreas von Aulocka*.
- Na rynku dochodzi do przepychanek pomiędzy robotnikami, a oddziałem freikorpsu. Żołnierze otwierają ogień do demonstrantów. Są zabici i ranni. Demonstracja zostaje rozgromiona, jednak żołnierze w obawie przed zemstą wycofują się bezpiecznie za mury koszar, gdzie pozostają przez kilka dni.
- 26 kwietnia – Po masakrze na rynku robotnicy wyznaczają nagrodę za głowę dowódcy jednostki freikorpsu *Andreas von Aulocka* – 1000 marek. Za głowę każdego innego oficera tego oddziału nagroda wynosiła 600 marek.
- 30 kwietnia – Pod naciskiem opinii publicznej oddział freikorpsu *von Aulocka* opuszcza miasto.
- 5 maja – Kończy się strajk w ostatnim protestującym zakładzie.
- 22 maja - Na urząd radcy budowlanego Gliwic zostaje wybrany pochodzący z Głubczyc *Karl Schabik*. To właśnie jemu Gliwice zawdzięczają swój niepowtarzalny charakter i obecny układ urbanistyczny. *Schabik* był także projektantem - jego realizacje to m. in. Liceum *Eichendorffa* oraz Cmentarz Centralny.
- W Ostropie powstaje polskie Towarzystwo Śpiewacze „Słowik”.
- 21 czerwca – Kanclerzem Niemiec zostaje *Gustav Bauer*.
- 28 czerwca – Podpisano traktat wersalski, zwany także „Pokojem Paryskim”. Kończył on definitywnie I wojnę światową. Jednym z jego

Jednym z najbardziej zasłużonych Gliwiczan jest Artur Schiller, twórca pierwszego gliwickiego muzeum, które znalazło swoją siedzibę w jednym budynku ze szkołą podstawową nr 9.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

postanowień jest stwierdzenie przynależności państwowej Śląska w drodze plebiscytu.

- *Rozwiązaniu ulegają wszystkie gliwickie jednostki wchodząc częściowo w struktury Grenzschutz.*
- *Tytuł honorowego mieszkańca miasta otrzymuje radny miejski, właściciel fabryki papieru Joseph Kleczewski.*
- *Lipiec - W wyniku fatalnej sytuacji ekonomicznej zatrudnienie w zakładach Huldchinskigo spadło z 10 000 do 250 osób.*
- *Dr Wincenty Styczyński, polski działacz niepodległościowy, został członkiem gliwickiej Rady Miejskiej.*
- *W mieście mieszka 69 028 osób.*
- *Podzielono Provinz Schlesien na część górną i dolną.*

- Członkinią pruskiego landtagu zostaje gliwiczanka Maria Zalewski – Feldhus. Swoją mandat sprawować będzie tylko przez rok.
- 15 sierpnia - Polacy protestują przeciwko postanowieniom Traktatu Wersalskiego. Grenzschutz otwiera ogień do demonstrantów w Mysłowicach.
- W Gliwicach zostaje aresztowany Janusz Hager, szef toszecko-gliwickiej grupy Polskiej Organizacji Wojskowej.
- 16 sierpnia - Pod dowództwem Alfonsa Zgrzebnioka wybucha I Powstanie Śląskie. Przewaga Niemców jest porażająca. W przededniu powstania aresztowano lokalnego dowódcę z Gliwic, skutkiem czego, w mieście nie doszło do żadnych walk.
- 23 sierpnia - Powstańcy należący do Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska opanowali Łabędę.
- 24 sierpnia – Zostaje stłumione pierwsze powstanie śląskie.
- W Niemczech powstaje Reichsbund Jüdischer Frontsoldaten – Krajowy Związek Żydowskich Frontowców. W niedługim czasie powstaje sekcja terenowa Gliwice tej organizacji – Ortsgruppe Gleiwitz.
- Lotnisko wojskowe zostaje przebudowane dla potrzeb lotnictwa cywilnego.
- Do miasta przybywają zakonnice ze Zgromadzenia Sióstr de Notre Dame prowadzące działalność edukacyjną.
- 1 października – W zakładach Huldshinskiego następuje lock-out.
- 14 października – Utworzono Provinz Oberschlesien (Prowincję Górny Śląsk ze stolicą w Opolu).
- W „Sztandarze Polskim” gliwicki naczelnik Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” Stanisław Mastalerz publikuje po raz pierwszy w języku polskim zasady gry w piłkę nożną.

Na zdj.:
satyra na
gliwicką klasę
polityczną.
Obok:
reklama
koncernu
Oberhütten

- Wybudowano dwie szkoły: *Lyceum der armen Schulschwestern* oraz miejskie liceum z internatem dla 400 uczniów.

1920

- 10 stycznia – Ratyfikowano traktat wersalski.
- 12 stycznia – Trzydniowy strajk przeciw drożyznie i pogarszającym się warunkom życia przeprowadzili pracownicy lokomotywni.
- Styczeń - Na Górny Śląsk wkraczają brytyjskie, francuskie i włoskie oddziały Komisji Międzysojuszniczej – łącznie 21 000 żołnierzy - dla zapewnienia bezpieczeństwa na terenach objętych plebiscytem. W Gliwicach stacjonują Francuzi pod dowództwem gen. hr. Julesa Gratiera w sile 2600 żołnierzy.
- 11 luty – Pełnię władzy na Górnym Śląsku przejmuje Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa z siedzibą w Opolu, której przewodzi gen. Henri Le Rond.

- Luty – Powstaje polski komisariat plebiscytowy z Wojciechem Korfantym na czele.
- 14 marca – Dochodzi do poważnego spięcia w dowództwie stacjonujących na Śląsku Francuzów. Gen. Le Rond zakazuje wbrew rozkazom gen. Julesa Gratiera lokalizacji posterunku w węźle kolejowym.
- W mieście zamieszkuje 71 500 obywateli.
- W Szobiszowicach zamknięto dla pochówków stary cmentarz przy Tosterstraße (ul. Toszeckiej; ob. skwer Nacka).
- 27 marca – Kanclerzem Niemiec zostaje Hermann Müller.
- Zatwierdzono projekt nowego cmentarza przy Coselerstraße (obecnie Kozielskiej). Obiekt zyskał nazwę „Zentralfriedhoff” – Cmentarz Centralny.
- 25 kwietnia – W mieście odbył się wiec propagandowy ludności polskiej.

W 1919 roku w pożarze kinoteatru „Kapitol” zginęło 76 dzieci. W niedługim czasie na ich grobie stanęła rzeźba przedstawiająca Chrystusa tulącego dzieci.

Na zdj.: rzeźba z Cmentarza Lipowego.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

- *Kwiecień – Miał miejsce strajk sędziów i pracowników sądowych. Protest dotyczył poparcia dla zwolnionego sędziego.*
- *Strajk ogłosili także gliwiczcy pracownicy żeglugi śródlądowej.*
- *Stary hotel „Deutsches Haus” przy gliwickim rynku stał się siedzibą Niemieckiego Komitetu Plebiscytowego.*
- *Zostaje zasypany odcinek Kanału Kłodnickiego doprowadzający do kopalni Luiza.*
- *Przy dawnej Schlageterstraße powstaje budynek Zarządu Gwarectwa Górnośląskiego - obecnie komenda policji przy ul. Powstańców Warszawy.*
- *Friedrich Feldhus zostaje zmuszony do sprzedaży prowadzonego przez siebie od wielu lat dziennika „Oberschlesische Volkstimme”.*
- *W gliwickim teatrze miała miejsce premiera operetki „Tom der Feldmarschall” („Tomasz marszałkiem”) autorstwa Gliwiczan: R. Gollosa i R. Kienbauma.*
- *12 czerwca - Dwóch uczniów z Gliwic zostaje zamordowanych bagnetem przez żołnierza francuskiego. Po tej tragedii narastają w mieście nastroje antyfrancuskie.*
- *25 czerwca – Kanclerzem Niemiec zostaje Konstantin Fehrenbach.*
- *Czerwiec – Gliwicki okręg P.O.W. posiada w gotowości 3 bataliony: gliwicki – 720 ludzi, toszecki – 300 ludzi oraz zabrzański – 1320 ludzi.*
- *W Gliwicach siedzibę znajduje Komunistyczna Partia Górnego Śląska skupiająca Niemców i Polaków.*
- *15 sierpnia – Na dworcu doszło do katastrofy kolejowej. Jadąca lokomotywa uderzyła w wagon pełen francuskich żołnierzy. Trzech z nich zginęło na miejscu. Polskie organizacje niesłusznie oskarżyły Niemców o sabotaż.*

- 16 sierpnia – W wielu miastach ludność polska protestuje przeciwko niemieckiemu terrorowi wobec Polaków i Francuzów.
- 17 sierpnia – W Katowicach niemieckie bojówki zamordowały dr Andrzeja Mielęckiego, zdemolowały siedziby Polskiego Komitetu Plebiscytowego, redakcje kilku polskich gazet, polskie sklepy i warsztaty.
- 19 sierpnia - Wybuch Drugie Powstanie Śląskie.
- 23 sierpnia - Także i tym razem Łabędy znajdują się pod kontrolą polskich powstańców. W rękach polskich znalazły się także: Wójtowa Wieś, Ostropa, Wilcze Gardło, Żernica i pobliski Toszek.
- 24 sierpnia – Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa rozwiązuje niemiecką policję SiPo prześladowającą Polaków, powołując w jej miejsce polsko – niemiecką Policję Górnego Śląska.
- Tego samego dnia – Stanisław Mastalerz, dowódca gliwickiego okręgu P.O.W. raportuje o zdobyciu Toszka, Pyskowic oraz okolic Gliwic.
- 25 sierpnia – Komendant główny P.O.W. Górnego Śląska rozformowuje oddziały powstańcze. Powstanie uznano za zakończone.
- Przy Rybnikerstraße (ul. Rybnicka) powstaje osiedle willowe „Süd” wzniesione przez „Heimstätten Genossenschaft”.
- Przy Tarnowitzer Landstraße (ul. Tarnogórska) powstaje osiedle „Nord” wzniesione przez „Gemeinnützige Baugenossenschaft Nord”.
- W pierwszych polskich rozgrywkach o mistrzostwo Śląska w piłce nożnej wystartowało 20 drużyn z Gliwic, między innymi: TS Naprzód Stare Gliwice, TS Niepaszyce, TS Ostropa, TS Łabędy i KS Czuwaj Łabędy.
- Zastosowanie holowników parowych spowodowało, że wielkość frachtu na Kanale Kłodnickim wzrosła do rekordowej wielkości 130 000 ton.

- 4 października – Z kopalni „Gliwice” zwolniono sporą część pracowników. Decyzja dyrekcji spowodowała dwudniowy strajk większości załogi.

1921

- 30 stycznia – W Gliwicach odbył się II zjazd Komunistycznej Partii Górnego Śląska.
- Miasto odwiedza z odczytem Wojciech Korfanty.
- Po raz ostatni w Gliwicach wychodzi „Głos Śląski”.
- 15 marca - (około) Polski wywiad dekonspiruje stacjonujące w Gliwicach dowództwo niemieckiej organizacji bojowej przygotowującej zbrojne opanowanie całego Górnego Śląska.
- W hotelu „Zur Post” przy Niderwallstraße (ob. ul. Dolnych Wałów) ujawniono magazyn broni niemieckich bojówek. Skład zlikwidowano, właściciel został aresztowany. W trakcie strzelaniny ginie dowódca KOOS (Kampforganisation Oberschlesien) Kurt Döning.

Na zdj.: popularna pocztówka gliwicka przedstawiająca koszary przy ul. Zygmunta Starego.

Kolekcja prywatna,
fot.: autor.

- 18 marca – Gliwicki rabin Ochs wzywa wszystkich Żydów do opowiedzenia się w nadchodzącym plebiscycie po stronie Niemiec.
- 20 marca - Ma miejsce plebiscyt. Na podstawie głosowania ustalono przynależność miasta do Niemiec. Za Niemcami głosowało 32 029 z 40 700 głosujących mieszkańców miasta.
- Kościółek św. Trójcy przy Nikolaistraße wraca w ręce katolików.
- Tuż po plebiscycie dyrekcja kopalni „Gleiwitz” zwolniła z pracy polskich działaczy plebiscytowych.
- Karl Schabik i Paul Heilig opracowują plan zagospodarowania Reichspräsidentplatz (ob. Plac Piłsudskiego) jako centralnego punktu miasta wraz z nowym budynkiem magistratu.
- 29 kwietnia - Komisja Międzysojusznicza proponuje niekorzystny dla Polaków podział Górnego Śląska.
- 1 maja – W odpowiedzi na niekorzystny podział Śląska w południowo – wschodniej jego części wybuchają strajki robotnicze.
- 3 maja - Pod wodzą Wojciecha Korfanteo wybuchają Trzecie Powstanie Śląskie. Walki toczą się wokół Gliwic (Łabędy, Ligota Zabrska, Wójtowa Wieś, Ostropa, Wilcze Gardło), w samym mieście panuje spokój.
- 4 maja – Powstańcy pod dowództwem kpt. Pawła Cymśa i Szendzielorza zdobywają Sośnicę. Batalion ppor. Sojki zdobywa Łabędy wraz z węzłem kolejowym oraz Szobiszowice. Do niewoli dostało się ponad 100 Niemców. Z kierunku Żernicy rusza atak na Bojków. W Gliwicach trwa wymiana ognia pomiędzy zabarykadowanymi w koszarach jednostkami polskimi APO (Policji Plebiscytowej), a jednostkami niemieckimi.
- Pod Gliwice ściągają katowicki oddział Walentego Fojkisa oraz batalion pszczyński. Mają wspierać grupę pod dowództwem Mastalerza w zdobyciu

miasta. Interwencja aliantów powstrzymała atak na miasto.

- 10 maja – Kanclerzem Niemiec zostaje Josef Wirth.

Rudolf Wengerek
Steinsehmeister Gleiwitz
a. d. Klodnitz Nr. 14

Ausführung
von Straßen- und Wege-
bauten aller Art, bei
weitgehendster Garantie

Ia Referenzen
Materiallieferungen.

Na zdj.: reklama jednej z gliwickich firm oraz popularna pocztówka z kościołem p.w. św. Ap. Piotra i Pawła.

Fot.: autor.

Na zdj.: pieniądź zastępczy
o tematyce plebiscytowej
emitowany w Bielszowicach.

Kolekcja prywatna.
fot.: autor.

- 11 maja – Podczas podróży do Koźła gen. Jules Gratier zostaje zaatakowany przez Niemców. Udaje mu się ująć z okrążenia dzięki oddziałom angielskim.
- Na bazie KOOS utworzono Samoobronę Górnośląską – Selbstschutz Oberschlesien.
- 25 czerwca – Zawarto rozejm pomiędzy siłami niemieckimi, a polskimi powstańcami.
- 26 czerwca – Powstańcy przeprowadzają samowolny atak na Gliwice. Zdobywają zakłady naprawcze wagonów i usiłują fortem opanować gliwicki dworzec kolejowy. Bezskutecznie. W mieście wybucha panika – na dworcu podstawiono specjalny pociąg dla 200 uciekinierów. Na rynku gromadzą się tłumy zaniepokojonych Gliwiczian oczekując interwencji aliantów.
- Ze względu na interwencję władz alianckich – głównie Francuzów - powstańcy zaniechali próby szturmu miasta. Według wspomnień okolicznych mieszkańców podczas odwrotu maruderzy splądrowali kilka mieszkań i sklepów.

- 4 lipca – W Bytomiu niemiecki bojówkarz Leon Joschka zastrzelił mjr Bernarda Montalegre, dowódcę 27 Pułku Strzelców Alpejskich. W odwecie gen. Jules Gratier pacyfikuje tłum i bierze zakładników, co spotyka się ostrym sprzeciwem gen. Le Ronda.
- 5 lipca – Zakończyło się III powstanie śląskie. Łącznie we wszystkich trzech powstaniach zginęło po stronie polskiej 144 powstańców.
- 8 lipca – Na cmentarzu Starozielskim odbył się uroczysty pogrzeb zamordowanego w Bytomiu mjr Bernarda Montalegre. W uroczystościach udział wzięli gen Henri Le Rond i sir Harold Stuart.
- 11 lipca – Gen. Jules Gratier zostaje odwołany ze stanowiska. Zastąpił go gen. Stanislaus Naulin.
- Po raz kolejny miasto dotknęła klęska suszy.
- 12 sierpnia - Do miasta zostaje sprowadzony zakon o.o. Redemptorystów zajmując dawny klasztor Franciszkanów przy obecnej ul. Daszyńskiego.
- Zostaje założony klub tenisa ziemnego „Schwarz-Weiß”.
- Karl Schabik i Paul Heilig prezentują śmiały projekt nowego miejskiego ratusza, który miał stanąć na końcu Reichprasidentplatz (ob. Plac Piłsudskiego).
- Spółka „Gräfllich Schaffgotsche Werke” przenosi swoją główną siedzibę do Gliwic.
- 5 października - Rada Ambasadorów ostatecznie decyduje o korzystniejszym dla Polski podziale Śląska.
- 21 października - Teren plebiscytowy został podzielony. Gliwice znalazły się w granicach Niemiec.

1922

- *Po raz ostatni w Gliwicach wychodzi „Kuryer Śląski”.*
- *22 stycznia - Kupiec bławatny Erich Weichmann otwiera przy Wildeklodnitz dom tekstylny wg projektu znakomitego architekta, Ericha Mendelsohna.*
- *Luty – W wyniku niemieckiego zamachu bombowego na żołnierzy francuskich w Petersdorf (Szobiszowice) śmierć poniosło wiele osób.*
- *W centrum miasta przy Wilhelmstraße zakupiono teren pod budowę najnowocześniejszego hotelu w całej prowincji.*
- *Zmarł Josef Kleczewski, przemysłowiec, radny miejski, honorowy obywatel miasta. Spoczął na cmentarzu żydowskim przy ul. Na Piasku.*
- *Wchodzi w życie genewska konwencja o ochronie mniejszości narodowych.*
- *W Żernikach powstał klub kolarski „Triumph”.*
- *7 kwiecień - W Gliwicach urodził się Paul Grabowski, poeta.*
- *9 kwietnia - W wyniku potężnej eksplozji niemieckiej miny pułapki ginie na cmentarzu Hutniczym w Gliwicach 15 francuskich żołnierzy i jeden cywil, 20 żołnierzy odniosło rany.*
- *11 kwiecień – Odbył się uroczysty pogrzeb poległych żołnierzy francuskich. W uroczystości wzięli udział generałowie Le Rond oraz Noulin. Nabożeństwo żałobne odbyło się w kościele p.w. św. Św. Piotra i Pawła.*
- *18 kwietnia - Z rąk niemieckiego bojówkarza ginie dr Wincenty Styczyński, lekarz, członek Rady Miejskiej, przewodniczący polskiej frakcji w Radzie Miejskiej oraz doradca techniczny przy kontrolerze koalicyjnym na miasto Gliwice.*

Na zdj.: 1000 marek z 1922 roku, kolekcja prywatna; fot.: autor.

- 15 maja - Niemcy i Polska podpisują konwencję dotyczącą regulacji spraw narodowościowych, handlowych i oświatowych na Śląsku.
- 15 czerwca – Oficjalnie przedzielono Górny Śląsk granicą ustaloną w wyniku plebiscytu.
- Czerwiec – Bojówka Selbstschutzu napadła na drukarnię należącą do partii komunistycznej. W związku z nasilającymi się ekscesami Komisja Międzysojusznicza wprowadziła w mieście stan wyjątkowy.
- Nicolaus von Ballestrem dokonuje podziału swojego gigantycznego majątku. Zakłady przemysłowe po niemieckiej stronie granicy zostają scalone w Gräfllich von Ballestremsche Güterdirektion – Dyrekcję Dóbr hrabiego Ballestrema z siedzibą w Gliwicach.
- Dyrektor szkoły handlowej Josef Mantke został posłem pruskiego landtagu. Swoją mandat sprawować będzie do roku 1932.
- Do miasta zawitał niemiecki minister kultury dr Otto Beolitz.

Przy przesyłkach pocztowych prosimy
o podanie numeru książki

ODPIS KONTA kapitałów złożonych

No. 1207

Imię i nazwisko:

Jonaszela Marya

Miejsce zamieszkania:

Gliwice

Garncarska 122

Gliwice, dnia

14. 11.

19 *9*

BANK PRZEMYSŁOWCÓW

eingetragene Genossenschaft mit beschränkter Haftpflicht
w Poznaniu

Oddział w Gliwicach :: Filiale Gleiwitz.

Bez niniejszego dowodu nie wypłaca Bank
żadnych sum.

Drukarnia M. Kwiatkowskiego w Gliwicach.

Na zdj.: książeczka oszczędnościowa z Gliwic. Kolekcja prywatna.
Fot.: autor.

- *Na cmentarzu Starokozielskim ekshumowano ciała poległych żołnierzy francuskich w celu przewiezienia ich do ojczyzny.*
- *Dyrektorem gliwickiego teatru został E. Frisch.*
- *Miejskie Liceum dla Dziewcząt łączy się z Liceum Wyższym.*
- *Do Gliwic przeniesiono główną siedzibę koncernu Oberschlesische Eisenbahn Bedarfs Gessellschaft.*
- *3 lipca – Wojska alianckie opuszczają miasto.*
- *4 lipiec - Do miasta uroczyście wracza Reichswehra.*
- *W kościele p.w. św. Piotra i Pawła poświęcono nowe dzwony.*
- *Gliwicką kopalnię przejmuje spółka „Borsing und Kokswerke”.*
- *Władze miasta postanowiły zakupić drewniany, zabytkowy kościółek z Zębowic. Budynek został wystawiony na sprzedaż za pośrednictwem ogłoszenia prasowego.*
- *Na powstającym Cmentarzu Centralnym wybudowano budynek domu przedpogrzebowego.*
- *Franciszkanie odkupują budynek dawnej restauracji hutniczej z przeznaczeniem na kaplicę.*
- *Gliwice liczą 73 935 mieszkańców.*
- *Na Cmentarzu Lipowym stanął pomnik Chrystusa przytulającego dzieci poświęcony ofiarom tragedii w teatrze „Kapitol”.*
- *22 listopada – Kanclerzem Niemiec zostaje Wilhelm Cuno.*

1923

- *Przy Markgraffenstraße (ob ul. Konstytucji) ruszyła budowa największego w mieście kina - „Schauburg Theater”.*

Na zdj.: znaczek pocztowy
o tematyce plebiscytowej.

Kolekcja prywatna.

Fot.: autor.

- Zapada decyzja o zaprzestaniu pochówków na cmentarzu Starokozielskim.
- W szkołach zorganizowano zastępcze pomieszczenia dla przesiedleńców – po podziale Śląska strona polska i niemiecka dokonały wymiany ludności przygranicznej.
- Następuje dalsza elektryfikacja Gliwic.
- 30 marca – Wychodzi zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych powołujące policję państwową.
- Na Cmentarzu Hutniczym rusza odbudowa kaplicy hrabiego Einsiedela, zniszczonej wybuchem miny - pułapki w 1922 roku.
- Wynikiem kryzysu jest galopująca inflacja – przeciętny Gliwiczanie nosił w kieszeni tysiące marek. Miesiąc później były to już miliony, następnie miliardy. Reichsbankdirektorium nie nadążało z drukiem nowych nominałów banknotów. Najpierw pojawiły się pieniądze drukowane jednostronnie, następnie stare banknoty z nadrukiem nowych nominałów.
- Pierwsze badania gruntu pod budowę „Haus Oberschlesien” wykazały konieczność wbicia w grunt wielu setek żelbetowych pali.

- Patrick Murray, generał Zakonu Redemptorystów przekazał dla kościoła p.w. Podwyższenia św. Krzyża cudowny obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy.
- Dyrektorem gliwickiego teatru zostaje ponownie aktorka Margot Heide.
- Przy Markgrafenstraße oddano do użytku monumentalny gmach dyrekcji dóbr hrabiego Nicolausa Wolfganga Ballestrema (ob. budynek sądu administracyjnego).
- Przy Flugplatzstraße (ob. ul. Lotników) powstaje nowe osiedle mieszkaniowe „Zephil”.
- 16 czerwca - Dokonano uroczystego otwarcia nowego kompleksu wypoczynkowego w Wilhelmsparku (ob. Park Chrobrego). Kompleks składał się z basenu kąpielowego oraz kajakowego wraz z zapleczem.
- 1 lipca – Z połączenia kilku ośrodków władzy policyjnej powstaje Prezydium Policji z siedzibą w starych koszarach przy Tauchertstraße (ob. Szpital Wojskowy przy ul. Zygmunta Starego).
- Przy Kieferstädtlerlandstraße (ul. Daszyńskiego) powstaje 70 bliźniaczych domków wybudowanych przez spółdzielnię Gagfah.
- 13 sierpnia – Kanclerzem Niemiec zostaje Gustav Starsemann.
- Gliwicką kopalnię przejmuje koncern „Chemische Fabrik auf Aktien E. Schering” z Berlina.
- W Ostropie powstaje polska szkoła mniejszościowa.
- W Kiefersdorf (Wójtowa Wieś) wznowiło działalność towarzystwo gimnastyczne „Sokół”.
- 21 października – W Domu Strzelca (ob. Teatr Muzyczny) odbyło się spotkanie założycielskie gliwickiego oddziału Związku Polaków w Niemczech.
- 30 października – Kanclerzem Niemiec zostaje Wilhelm Marx.
- Gliwice odwiedza ks. kard. Adolf Bertram.

- Przy ul. Franciszkańskiej rozbudowano kaplicę - powstaje kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa.

Nadszedł dzień kary i upokorzenia!

Takim jest wyroczniewo przebieg losów, że nadszedł ten dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia.

dzień kary, pokuty i upokorzenia.

Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia.

edukacja w świecie 225 miliardów zł.

Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia.

Niemcy nie mogą prowadzić ułtów!

Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia.

tylko siła i przemoc mogą zwyciężyć

Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia.

układy londyńskie zostały zerwane,

Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia. Wszakże nie możemy nie pamiętać, że to jest dzień, który dla nas wszystkich jest dniem kary i upokorzenia.

niech te ostatnie wypadki przekonają cię, że gdybyś głosował za Niemcami, musiałbyś być pozbawiony zdrowego rozumu, że popełniłbyś przez to istne samobójstwo!!!

Na zdj.: kaplica hrabiego Einsiedela na cmentarzu Hutniczym.

Poniżej: propaganda plebiscytowa.

Na zdj.: żołnierze francuscy
na chwilę przed wybuchem
miny – pułapki.

Dół: gliwicka drużyna
gimnastyczna

Fot.: „Oberschlesien im
Bild”.

1924

- Odrębne dotąd teatry Gliwic, Zabrze i Bytomia łączą się w jeden Teatr Trzech Miast pod przewodnictwem Georga Miethe. Nadintendentem zostaje Hubert Reusch.
- 17 luty - W Gliwicach urodził się Joachim Denhoff, kompozytor, dyrygent chóru, nauczyciel muzyki.
- W Gliwicach urodził się Rudolf Diehl, autor „Gleiwitzer Geschichten”.
- Budynek gliwickiego teatru jest poddany kolejnej przebudowie. Na piętrze teatru otwarto ekskluzywną „Theater - Café”
- Połączone licea przyjmują imię Josepha von Eichendorffa. Pełna nazwa szkoły brzmi: Eichendorffschule - Städtisches Lyzeum und Oberlyzeum.
- 23 kwietnia - Przy Coselerstraße uruchomiono Cmentarz Centralny - odbył się pierwszy pochówek.
- Obok synagogi na Wilhelmsplatz (Plac Inwalidów Wojennych) powstaje według projektu duetu Schönwald i Schober żydowski dom starców.
- W granice miasta włączono port w Łabędach.

- *Deutsche Bank przejmuje Śląski Związek Bankowy (Schlesischer Bankverein) wraz z jego siedzibą na rogu Wilhelmstraße i Markgrafenstraße (ul. Zwycięstwa i ul. Wyszyńskiego).*
- *Definitywnie zasypano starorzecze Kłodnicy (ob. ul. Sienkiewicza oraz Al. Przyjaźni).*
- *Przy gliwickiej kopalni oddano do użytku nową baterię koksowniczą.*
- *7 lipca – Pierwszym proboszczem parafii Richtersdorf zostaje ks. August Grochowina.*
- *W gliwickiej palmiarni zorganizowano wystawę palm egzotycznych.*
- *11 sierpień - W Gliwicach urodził się Helmut Köhl, znawca kultury Śląska, śląski patriota.*
- *W Gliwicach urodził się Wolfgang Halfar, malarz i grafik.*
- *Rozbudowano towarowy dworzec kolejowy.*
- *Pobliską miejscowość Stadteil (ob. Sośnicowice) połączono z Gliwicami regularną linią autobusową.*
- *Obok kościoła p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa powstaje klasztor o.o. Franciszkanów.*
- *W willi Caro trwa generalny remont. Do budynku dobudowano drugie piętro.*
- *Przy Niderwallstraße (ob. ul. Dolnych Wałów) ulokował swoją siedzibę Raiffeisenbank. Po upadku socjalizmu bank ten otworzył placówki w Polsce. Obecnie jego siedziba mieści się dokładnie pod tym samym adresem.*
- *W Gliwicach urodził się Jerzy „Krasy” Krasówka, piłkarz, uczestnik olimpiady w Helsinkach w 1952 roku.*

- *Drużyna piłki nożnej SC Vorwärts Gleiwitz zostaje mistrzem niemieckiej części Górnego Śląska.*
- *XIX - wieczny park „Szwajcaria” zyskuje status parku miejskiego.*
- *W gliwických kopalniach wprowadzono do użytku lokomotywy elektryczne.*
- *4 października – Zostaje poświęcony kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa.*
- *20 października - Na gliwickiej promenadzie (ob. Park Chopina) uroczyscie odsłonięto pomnik - mauzoleum 22 Regimentu Piechoty im. marszałka Keitha. W czasie I wojny światowej poległo 231 oficerów oraz 8112 podoficerów i żołnierzy tej jednostki.*
- *Przy Markgraffenstraße otwarto kino „Schauburg”.*
- *Nowym dyrektorem Oberrealschule zostaje dr Vogt.*

1925

- *15 stycznia – Kanclerzem Niemiec zostaje Hans Luther.*
- *2 marca - Odbył się pierwszy lot pasażerski na trasie Gliwice - Lipsk.*
- *Gliwice liczą 95 572 mieszkańców.*
- *8 marca – W Gliwicach urodził się Hans Wloka, niemiecki piłkarz klubu Vorwärts - Rasensport Gleiwitz, później „Eintracht” oraz „Prußen” Frankfurt.*
- *Spółdzielnia Gagfah buduje osiedle w okolicy Prußenplatz (obecnie Pl. Grunwaldzkiego).*
- *1 maja - Uruchomiono stałe połączenie lotnicze na trasie Gliwice - Wrocław - Berlin.*
- *10 maja – Miasto Gliwice zawiera umowę notarialną z zakonem oo. Redemptorystów o przekazaniu zakonowi budynku klasztoru.*

Konferencja prasowa ministra
kultury dr Otto Beolitz.

„Oberschlesien im Bild”.

Fot.: Stefa Katz.

- Czerwiec - *Pomiędzy Polską a Niemcami wybucha węglowa wojna celna, w wyniku czego po obu stronach granicy drastycznie spada zatrudnienie w górnictwie.*
- *Według projektu Hansa Sattlera oraz Karla Schabika rozpoczyna się budowa kościoła p.w. św. Antoniego w Wójtowej Wsi (Kiefersdorf).*
- *Karl Schabik i Hans Sattler prezentują kolejny projekt nowego miejskiego ratusza przy Reichprasidentplatz (ob. Plac Piłsudskiego). Do realizacji nigdy nie doszło, głównie z braku funduszy.*
- *Inny architekt, Peter Birkmann, prezentuje swój projekt nowoczesnego stadionu sportowego zlokalizowanego naprzeciw obecnego Parku Chrobrego przy Ostlandstraße (ul. Kujawskiej).*
- *Zakończono budowę nowego dworca kolejowego według projektu radcy Grossarta. Stary dworzec został definitywnie rozebrany.*
- *Wprowadzono pocztę lotniczą.*
- *Teatr Trzech Miast zostaje przekształcony w spółkę akcyjną pod nazwą Vereinigte Städtische Bühnen Beuthen – Gleiwitz - Hindenburg A.G. Nadintendentem zostaje Fielbar.*
- *Nadburmistrzem Gliwic zostaje wybrany dr Georg Geisler.*

- *Drużyna palanta z klubu „Germania – Gleiwitz” zdobyła tytuł mistrza Niemiec.*
- *W palmiarni otwarto pierwszy na Śląsku basen dla największej rośliny wodnej – Victoria Regia.*
- *Powstaje nowy koncern przemysłowy Vereinigte Oberschlesische Hüttenwerke A.G.*
- *Uruchomiona zostaje stała linia autobusowa Gliwice – Żerniki.*
- *Sierpień - Rozbudowano Palmiarnię Miejską czyniąc z niej bardzo nowoczesny obiekt.*
- *9 sierpień - W Alt Gleiwitz (Stare Gliwice) zbudowano pomnik ku czci mieszkańców poległych w czasie I wojny światowej.*
- *Przy Schubertstraße (ul. Górnej) w Ligocie Zaborskiej wybudowano kościół p.w. św. Józefa.*
- *Zakłady energetyczne wybudowały u zbiegu ob. ul. Portowej i ul. Śliwki nowoczesną stację transformatorową dla miasta.*
- *Przy Höferstraße (ul. Owsiana) powstało osiedle typu hof „Heimbela” z przeznaczeniem dla urzędników państwowych.*
- *1 października – Następuje fuzja dwóch potężnych koncernów przemysłowych – „Oberbedarf” i „Obereisen”. Powstaje koncern „Oberhütten” z kapitałem zakładowym 30 mln marek.*
- *15 listopad - Wybudowano pierwszą gliwicką radiostację. Obiekt składał się z dwóch stalowych masztów nadawczych o wysokości 75 m i budynku technicznego mieszczącego m. in. studio mikrofonowe. Moc nadajnika wynosiła 1,5 kW. Obiekt znany jest do dziś jako szpital przy ul. Radiowej.*

Zniszczenia po wybuchu miny – pułapki na cmentarzu Hutniczym.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

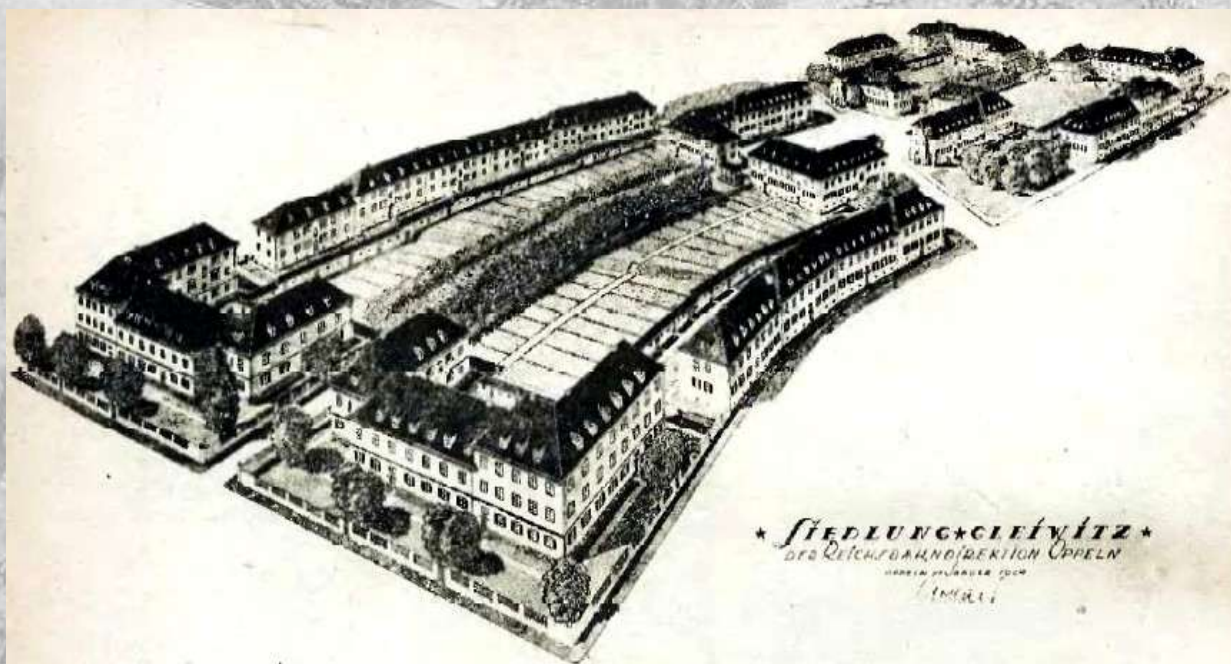
- Zostaje założone towarzystwo „Oberschlesische Luftverkehr” mające w pieczy gliwickie lotnisko.
- Zniszczony w wyniku wybuchu miny-pułapki grobowiec hrabiego Einsiedela zostaje odbudowany.
- Powstaje gliwicki hufiec ZHP w Niemczech.
- Restauracja „Neue Welt” staje się „Domem Strzelca”.

1926

- Miasto uroczyście obchodzi 125 rocznicę urodzin rzeźbiarza Theodora Kalide.
- Łączą się dwie gliwickie drużyny piłkarskie: SC Vorwärts Gleiwitz oraz Rasensportverein 09 Gleiwitz. Nowy klub nazywa się Vorwärts - Rasensport Gleiwitz.
- Powstaje kolejarski klub piłki nożnej Reichsbahn SG 1926 Gleiwitz.
- 3 maja – Rozpoczyna się budowa budynku gimnazjum im. Friedricha Wilhelma (ob. Wydział Elektryczny Politechniki Śląskiej).
- 12 maja – Otwarto kompleks rekreacyjno – wypoczynkowy „Schweizerei”, znany obecnie jako Park Szwajcaria.
- 17 maja – Kanclerzem Niemiec zostaje ponownie Wilhelm Marx.
- 13 czerwca - W obecnym Parku Chopina odsłonięto pomnik Ułanów Katzlerskich (ob. przebudowany na pomnik Chopina) wykonany wg projektu prof. Hansa Dietzsch - Saschenhausen.
- Zakończono przebudowę kościoła p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego.
- Kolejna wielka powódź. Wody Kłodnicy zalewają centrum miasta.
- Przy Neuweltstraße powstaje drugi w mieście polski bank – Bank Rolników.

- Prof. Gerlach z Berlina postuluje utworzenie wzorcowego organizmu miejskiego tuż przy granicy Niemiec stanowiącego wyraźny kontrast dla biednej i słabo rozwiniętej części Śląska znajdującej się po polskiej stronie granicy. Trójmiasto miałoby się składać z Gliwic, Zabrze i Bytomia.
- Były nadburmistrz Gliwic dr Georg Miethe otrzymuje tytuł honorowego obywatela miasta.
- 18 lipca - W Petersdorf (ob. Szobiszowicach) odsłonięto pomnik ku czci mieszkańców poległych w czasie I wojny światowej.
- 1 sierpnia – Podobny pomnik odsłonięto w Żernikach.
- Przy Rybnikerstraße (ob. ul. Rybnicka) firma Martin und Paasch wybudowała luksusową willę dla wydawcy Neumanna.
- Z powodu przepelnienia przejściowo zamknięto Cmentarz Lipowy.

Na zdj.: projekt nowego gliwickiego osiedla. Ob. ul. Wandy.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

Na zdj.: nadburmistrz
Georg Geisler, ludowiec,
twórca potęgi
przedwojennych Gliwic.
Fot.: „Oberschlesien im
Bild”.

Obok: pierwsza strona
gliwickiej książeczki
oszczędnościowej.
Kolekcja prywatna.
Fot.: autor.

- Miasto ponownie odwiedza ks. kardynał Adolf Bertram.
- W Sośnicy otwarto Zasadniczą Szkołę Górniczą.
- Powstaje gliwicka filia Związku Kół Śpiewaczych Śląska Opolskiego.
- 4 września – Przy Mentzelstraße (ob. ul. Sienkiewicza) oddano do użytku klinikę położniczą.
- Na gliwickim lotnisku powstała stacja meteo.
- Po raz drugi powiększono cmentarz w Wójtowej Wsi.
- 30 października - Następuje uroczyste poświęcenie na Cmentarzu Centralnym przeniesionego z Zębów drewnianego kościółka p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Pracami kierował Robert Josefek.
- 29 listopada – Miała miejsce masowa ucieczka z gliwickiego więzienia. W wyniku dobrze zorganizowanej akcji uciekło 10 osadzonych.
- 1 grudnia - W Gliwicach urodził się Joseph Baron, wieszcz i poeta.

1927

- 19 stycznia - Do miasta zostają przyłączone: Żerniki, Sośnica, Wójtowa Wieś, Ligota Zabrska oraz część Ostropy.
- Styczeń - Uruchomiono loty pasażerskie na trasie Gliwice - Wiedeń.
- Teatr Trzech Miast zmienia nazwę na Teatr Górnośląski.
- 3 marca – W Gliwicach rozpoczyna się konferencja pracowników policji. Uczestniczy w niej ponad 600 funkcjonariuszy z terenu całej prowincji.
- W Sośnicy otwarto nowoczesny ośrodek sportowo - rekreacyjny.
- 27 kwietnia – W pobliżu rynku uroczyście otwarto stację pogotowia ratunkowego Czerwonego Krzyża.
- Kwiecień – Gazety „Der Oberschlesische Wanderer” oraz „Oberschlesische Volksstimme“ ogłosiły bojkot wiadomości teatralnych domagając się zwolnienia z pracy aktora Lundta, odpowiedzialnego za ciężkie pobicie jednego z dziennikarzy.
- Gliwice liczą 104 560 mieszkańców.
- Towarzystwo Pracowników Policji rozpoczyna budowę przy obecnej ul. Skargi osiedla mieszkaniowego.
- Vorwärts - Rasensport Gleiwitz zostaje mistrzem niemieckiej części Górnego Śląska.
- 5 czerwca - Zmarł Robert Witzke, gliwicki bard, śpiewający poeta.
- 26 czerwca – Ostatnim pastorem gminy ewangelickiej zostaje H. Kier.
- 6 lipiec - W Gliwicach urodził się artysta plastyk Franz Pauli, specjalizujący się w malarstwie na szkle.
- Rozpoczęto poszerzanie torów tramwajowych z rozstawu 785 mm na 1435 mm.

- W okolicy cmentarza Lipowego powstał Stadion Jahna, nowoczesny obiekt sportowy dla 35 klubów sportowych.

Na zdj.: popularne gliwickie pocztówki z ul. Zwycięstwa.
Kolekcja prywatna.

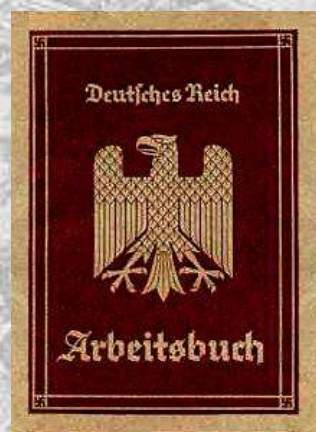
- W związku z przyjętą koncepcją Trójmiasta rozpoczyna się akcja przeformowania istniejących struktur urbanistycznych.
- Powstaje największy zespół mieszkaniowy w mieście – kwartał Kościuszki / Styczyńskiego / Daszyńskiego.
- W Ostropie poświęcono budowany przez dwa lata kościół parafialny p.w. Świętego Ducha. Jednocześnie przestał być kościołem parafialnym przeklasyfikowany na pomocniczy kościół p.w. św. Jerzego.
- Przy Schröterstraße (ob. ul. Ziemowita) oddano do użytku budynek szkoły. Obecnie ma tam siedzibę Szkoła Podstawowa nr 4.
- 18 września - W Ostropie odsłonięto pomnik ku czci mieszkańców poległych w czasie I wojny światowej.
- 30 września - W Kiefersdorf (Wójtowej Wsi) poświęcono budowany przez dwa lata kościół parafialny p.w. św. Antoniego. Uroczystość poprowadził sam ks. kardynał Adolf Bertram.
- 1 listopada - Na Cmentarzu Lipowym uroczyście poświęcono pomnik poległych żołnierzy autorstwa Hansa Breitenbacha. Pomnik przedstawia matkę bolejącą nad stratą syna.
- Budynek Konwiktu św. Józefa zostaje sprzedany i przeznaczony dla Szkoły Handlowej.
- Gliwickie lotnisko uzyskuje status międzynarodowego portu lotniczego.

1928

- W Gliwicach padł rekord zimna – termometry wskazywały –38°C.
- Styczeń – Miejski Radca Budowlany (Stadtbaurat) Karl Schabik wraz z architektem Hansem Sattlerem przedstawiają plan rozwoju urbanistycznego miasta. Jako główną ulicę w mieście wyznaczono Wilhelmstraße (ul. Zwycięstwa).

- *Powódź w Gliwicach. Zalane zostały wszystkie piwnice w centrum miasta.*
- *17 luty - W Gliwicach urodził się Walter Busze von Colbe, ekonomista, autor wielu publikacji z dziedziny ekonomii.*
- *24 kwietnia – Kardynał Adolf Bertram poświęcił nowy budynek gimnazjum im. Friedricha Wilhelma (ob. jeden z wydziałów Politechniki Śląskiej). Uroczystość uświetnił swoją obecnością minister kultury Carl Becker.*
- *3 czerwiec – Przy Diepenbrockstraße (ul. Stabika) w Sośnicy rozpoczyna się budowa kościoła p.w. NMP Wspomożenia Wiernych wg projektu architekta Josepha Arno Kuge.*
- *28 czerwca – Kanclerzem Niemiec zostaje ponownie Hermann Müller.*
- *29 czerwca - Po wielu latach od rozpoczęcia budowy oddano do użytku hotel „Haus Oberschlesien” (ob. Urząd Miejski) wybudowany według projektu wrocławskiej firmy Gaze & Böttcher.*
- *Po raz pierwszy w historii miasta rozpoczęto nabór przedstawicieli płci pięknej do gliwickiej policji.*
- *Na olimpiadzie w Amsterdamie wystąpili Gliwiczanie: Henryk Genzera, Jan Gahuszka (obaj zapaśnicy) oraz Jan Górny (boks).*

Na zdj.: lokalny pieniądz z Gliwic oraz książeczka pracy.

Kolekcja prywatna. Fot.: autor.

- *Tytuł honorowego mieszkańca Gliwic otrzymuje Arthur Kochmann, prawnik, radny miejski z 30-letnim doświadczeniem, poseł NPD, przewodniczący Związku Górnośląskich Gmin Żydowskich.*
- *Teatr zostaje przekształcony w Oberschlesisches Landestheater – Górnośląski Teatr Okręgowy. Nowym dyrektorem placówki zostaje Arthur Illing.*
- *Zmarł ks. Johannes Chrząszcz, pyskowicki proboszcz, pedagog, twórca konwiktów św. Józefa, historyk, autor wielu opracowań traktujących o historii regionu.*
- *Przed hotelem „Haus Oberschlesien” pojawia się fontanna „tańczące fauny”, zwana potocznie „diabełkami”. Rzeźba została odlana w gliwickiej hucie według projektu Hansa Damanna.*
- *Według projektu Hansa Sattlera rozpoczęto na gliwickim lotnisku budowę międzynarodowego dworca lotniczego.*
- *W mieście powstają dwa kluby tenisowe: „Blau – Weiß” oraz „Gelb – Weiß”.*
- *Radca budowlany Karl Schabik publikuje monografię „Gleiwitz in Gegenwart”.*
- *17 września - Oddano do użytku zmodernizowaną linię tramwajową do Zabrza.*
- *Zmodernizowano gliwicki węzeł kolejowy.*
- *Na rogu Wilhelmstraße i Rynku powstał dom towarowy Fedora Karpe wg projektu znanego architekta Richarda Kobana.*
- *Gliwice odwiedza prezydent Niemiec Paul von Hindenburg.*
- *Z Placu Germanii zostaje przeniesiony do Kaiserwilhelmspark (ob. Park Chrobrego) pomnik Germanii.*

- Naprzeciw poczty głównej otwarto kino „UFA Palast” (ob. kino „Bajka”).

1929

- Rozpoczyna się kompleksowy remont kościoła p.w. Wszystkich Świętych. Pracami kieruje osobiście miejski radca budowlany Karl Schabik.
- Do Palmiarni sprowadzono kilka małp oraz dużą ilość egzotycznych papug.
- Powstaje sekcja kobieca Policyjnego Towarzystwa Sportowego.
- Na Fleischmarkt (Plac Rzeźniczy) wybudowano niewielki kiosk handlowy, przez 40 lat znany jako bar „Krasnoludek”.

Na zdj.: makieta dworca lotniczego w Gliwicach. Wykonanie AU.M. „Ekspozytor”.

Fot.: autor.

Na zdj.: reklama nowo
otwartego hotelu „Haus
Oberschlesien”
zamieszczona w książce
adresowej miasta
Gliwice.

Fot.: autor.

- W Gliwicach urodził się Hans Joachim „Hajo” Horstmann, z zawodu biochemik, malarz, grafik i rzeźbiarz.
- Sprzedano dotychczasowy budynek sierocińca znajdujący się w sąsiedztwie kościoła p.w. św. Piotra i Pawła. W budynku powstał dom młodzieży.
- Przy Kreidelstraße (ul. Barlickiego) powstaje nowy budynek szkoły rzemiosła – Gewerbliche Berufsschule (ob. siedziba MDK).
- Gliwice odwiedza gen. Ernst Udet, drugi po Manfredzie von Richthoffenie as niemieckiego lotnictwa z okresu I wojny światowej.
- Do Gliwic przybywa także gen Ronkeczy, dowódca lotnictwa wojskowego Królestwa Rumunii.
- Październik - Zakończono budowę nowego katolickiego sierocińca przy Neue Welt.
- Architekt Dominikus Böhm opracowuje projekt nowej gliwickiej świątyni – kościoła p.w. Chrystusa Króla.

- Według projektu Hugo Leipzigera i Alberta Jägera rusza budowa osiedla DEWOG w kwartale ulic Jahnstraße (ul. Wolskiego), Leipzigerstraße (ul. Poniatowskiego), Schillstraße (ul. Czarnieckiego) i Scharnhorststraße (ul. Żółkiewskiego).
- 17 października - Nad miastem przelatuje sterowiec „Graf Zeppelin”.
- 21 października - Uroczyście oddano do użytku budynek prowadzonego przez zakonnice Liceum Maryjnego przy Wernickestraße (ob. ul. Królowej Bony).
- 24 października – Na nowojorskiej giełdzie wybucha wielka panika. Cena akcji wielu firm drastycznie spadła powodując największy kryzys ekonomiczny XX wieku. Wynikiem kryzysu była fala bankructw, samobójstw, bezrobocie sięgające w niektórych krajach nawet 50 % oraz dojście do władzy w Niemczech Adolfa Hitlera.
- Miasto liczy 107 754 obywateli.

1930

- 1 marca - Uruchomiono stałe połączenie lotnicze na trasie Gliwice - Konstantynopol.
- Przy Schröterstraße (ob. ul. Ziemowita), tuż obok kościoła p.w. św. Piotra i Pawła oddano do użytku modernistyczny budynek Allgemeine Ortskrankenkasse – miejskiej kasy chorych wg projektu Petera Birkmanna.
- 30 marca – Kanclerzem Niemiec zostaje Heinrich Brüning.
- 24 kwietnia - Liceum Eichendorffa otrzymuje nową siedzibę przy obecnej ul. Konarskiego.
- 7 maja - W Gliwicach urodził się Horst Bienek, śląski pisarz. Do 1945 roku mieszkał na Zatorzu.

- 10 maj - W Gliwicach urodził się Waldemar Kozuszek, profesor medycyny, wybitny transplantolog.
- Rozpoczęto kolejną przebudowę kościoła św. Barbary.
- 29 czerwca - Na cmentarzu żydowskim przy ul. Poniatowskiego uroczyste odsłonięto pomnik żołnierzy niemieckich pochodzenia żydowskiego.
- Miasto nawiedza jeszcze jedna wielka powódź. Tak jak poprzednio, ulice miasta skryły się pod półmetrową warstwą wody.
- Do Gliwic przeprowadza się Hans Breitenbach, artysta rzeźbiarz, autor wielu gliwickich pomników.
- W wyniku kryzysu ekonomicznego zostaje zamknięta gliwicka filia Reichsbanku.
- W gliwickich kopalniach zostają wprowadzone do użytku elektryczne urządzenia wydobywcze.

Reichspräsidentenwahl 2. Wahlgang	
Paul von Hindenburg Reichspräsident Kaiserliche Hofkammer	☐
Fritz Thiering Reichspräsident Kaiserliche Hofkammer	☐
Genf Thiering Reichspräsident, Bankier	☐

Na zdj.: nowy dworzec kolejowy. Obok: Arthur Kochmann, honorowy obywatel Gliwic.
 Poniżej: karta do głosowania w wyborach prezydenckich (kolekcja prywatna).
 Fot.: "Oberschlesien im Bild" i autor.

- 3 sierpnia - W Czechowicach odsłonięto skromny pomnik ku czci mieszkańców poległych w czasie I wojny światowej.
- Przy Wilhelmstraße powstaje nowoczesny dom towarowy (znany później jako DT „IKAR”) należący do amerykańskiego koncernu „Woolworth”. Autorem projektu jest architekt Justus Fiegler.
- Prawnik Theophil Woschek zostaje mianowany starostą górnośląskim.
- W gliwickiej drużynie Vorwärts - Rasensport Gleiwitz rozpoczyna grę napastnik Preussen – Zaborze Ewald Lachmann.
- Przed kościołem p.w. św. Antoniego stanął pomnik poległych w I wojnie światowej przedstawiający św. Jerzego walczącego ze smakiem.
- Na Zatorzu przy Clausewitzstraße (ul. Wróblewskiego) otwarto nową szkołę - dzisiejsze L.O. II zwane „Wróblem”.
- W mieście jest 108 000 Gliwiczian.

1931

- 5 marca - Uruchomiono pospieszną linię tramwajową „E” do Beuthen (Bytomia).
- W Żernikach przebudowano starą stodołę należącą do folwarku hrabiego von Gröling. W ten nietypowy sposób powstał kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela. Hrabia podarował także spichlerz dworski jako budynek przyszłej plebani.
- 21 czerwca - W Richtersdorf (ob. Wójtowa Wieś) odsłonięto pomnik ku czci mieszkańców poległych w czasie I wojny światowej.
- 30 czerwca – W Gliwicach urodził się Karol Cebula, członek trybunału stanu w latach 1989 – 1991.
- Przy synagodze rozpoczyna działalność żydowski chór męski.

- 5 lipiec - Do Gliwic zawitał ponownie sterowiec „Graf Zeppelin”. Tym razem potężny statek powietrzny wylądował na gliwickim lotnisku uświetniając swoją obecnością międzynarodowy pokaz lotniczy. Impreza zgromadziła 200 000 gości, także z zagranicy. Gwiazdą jest młodziutka niemiecka pilotka Elly Beinhorn – Rosemeyer, bohaterka przelotu do Gwinei-Bissau.
- 23 lipca – Został wmurowany kamień węgielny pod budowę „Frauenklinik” – nowoczesnego szpitala ginekologiczno – położniczego.
- Gliwicka huta staje się własnością koncernu Oberhütten Vereinigte O/S Hüttenwerke AG Gleiwitz – Zjednoczonych Zakładów Hutniczych w Gliwicach.
- Zmarł Hugo Scobel, gliwicki piwowar, twórca najbardziej znanej gliwickiej marki piwa.
- W Berlinie zostaje podpisany konkordat ze stolicą apostolską.
- Makabryczny wypadek na cmentarzu w Szobiszowicach - upadająca wdowa nadziała się na ozdobny płotek wokół grobu.

Na zdj.: powitanie ks. kard. Adolfa Bertrama. Obok: reklama gliwickiego portu lotniczego.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

- W wyniku kryzysu bankructwo ogłosił Hansabank Oberschlesien (Górnośląski Bank Hanzeatycki) mający siedzibę przy gliwickim rynku.
- 6 września - W mauzoleum 22 Pułku Ułanów umieszczono potrójne popiersie symbolizujące trzy gliwickie pułki o tym samym numerze: pułk piechoty, Landwehry i rezerwy.
- Miasto ponownie odwiedza ks. kard. Adolf Bertram.
- 22 września - W Gliwicach urodził się Ernst Degner (właśc. Ernst Eugen Wotzlawek), rajdowiec motocyklowy, wielokrotny mistrz w kilku klasach wyścigowych.

1932

- Remont kościoła p.w. Wszystkich Świętych zostaje oficjalnie zakończony.
- (około) Na obrzeżach Reichspräsidentplatz (ob. Plac Piłsudskiego) stanął pomnik Górnika.
- W wyniku antyżydowskich wystąpień wyjeżdża z Gliwic sławny kupiec bławatny Weichmann.
- Na Cmentarzu Centralnym wyznaczono miejsce do składania urn z prochami zmarłych.
- Marzec – Płk Friedrich hrabia von Schullenburg wydał historię kampanii 1914-1918 22 pułku piechoty im. marszałka Keith.
- Przy Heinitzstraße (ob. ul. Lutycka) powstaje arcybiskupi internat dla chłopców „Albertinum” wraz z kaplicą.
- Za domem towarowym „Defaka” odbył się uroczysty chrzest szybowca, który już jako trzeci trafił na gliwickie lotnisko. Maszyna otrzymała imię „Gleiwitz”.
- 1 czerwca – Kanclerzem Niemiec zostaje Franz von Papen.

- Gliwice odwiedza ze swoim niesamowitym pokazem lotniczym młodzieńca pilotka, ulubienica Fieslera, Heinkla i Messerschmidta Vera von Bissing.
- 22 lipca – Gliwice odwiedza Adolf Hitler odbywający podróż po miastach Górnego Śląska.
- Właściciel gliwickiej kopalni - koncern przemysłowy „Chemische Fabrik auf Aktien E. Schering” łączy się z zakładami Borsiga. Powstaje „Borsig Kokswerke A.G.” z siedzibą w Zabrze.
- Miasto zamieszkuje już 111 124 osób.
- Zapada decyzja o budowie nowego kanału rzeczno.
- Drużyna futbolowa Vorwärts - Rasensport Gleiwitz ponownie zostaje mistrzem niemieckiej części Górnego Śląska. Zespół zajmuje także 3 miejsce w mistrzostwach południowo - wschodnich Niemiec.
- „Gleiwitzergrube” - kopalnia „Gliwice” uzyskuje po wielu latach pełnię swojej mocy wydobywczej.
- 2 grudnia – Kanclerzem Niemiec zostaje Kurt von Schleicher.

Na zdj.: Otwarcie nowego dworca kolejowego.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

*Ciąg dalszy historii grodu nad Kłodnicą w książce
„Gruss aus Gleiwitz. Część VIII: Gliwice w III Rzeszy”*

Do tej pory ukazały się:

Tomasz Marcin DUDZIŃSKI

Gruss aus Gleiwitz

To amatorskie opracowanie historii Gliwic na tle historii Śląska ujęte w prostą formę kalendarium. Większość dostępnych opracowań historycznych dotyczących dziejów grodu nad Kłodnicą jest zbyt szczegółowa, dotyczy także zbyt krótkiego okresu czasu. Ponadto wszystkie te opracowania są pozycjami kosztownymi, ukazują się w znikomym nakładzie i próżno ich szukać w internecie.

Album „Gruss aus Gleiwitz” ma nad nimi poważną przewagę - jest pozycją całkowicie darmową i ogólnodostępną.

Gruss aus Gleiwitz